

PROFESORI GORJENI ÎN REVOLUȚIA DE LA 1848

F. VĂDUVA

Revoluția română de la 1848, continuare pe o treaptă superioară a revoluției din 1821, a marcat un moment culminant și hotărîtor în procesul de trecere de la feudalism la capitalism, în dezvoltarea istorică a poporului nostru pe calea progresului economic și social, a libertății, unității și independenței sale naționale.

Declanșarea și desfășurarea revoluției române, a atras în vîltoarea acelor evenimente forțe și categorii sociale între care s-au evidențiat și slujitorii școlii, care prin întreaga lor activitate desfășurată în preajma și în timpul revoluției au fost animați de idealul național comun, contribuind astfel la realizarea caracterului unitar al revoluției.

Impreună cu toate stările sociale, oamenii școlii au luptat pentru răsturnarea vechilor rînduieli, instaurarea unei orînduri sociale, bazată pe principii democratice, de formare a unei națiuni independente în care poporul să devină liber și descătușat de orice asuprire.

În lupta pentru realizarea mărețului ideal de libertate națională și socială, școala a fost un factor primordial și decisiv în cultivarea sentimentelor patriotice și de unitate națională.

Ea a contribuit, astfel, la formarea spirituală a generației de luptători pașoptiști, plămădind suflete, sădind în inimile ideea luptei pentru cauza poporului, pentru eliberarea sa socială și națională.

Călăuziți de aceste principii, slujitorii școlii le-au aplicat în instituțiile chemate să facă educație poporului și, chiar dacă atunci școala se găsea la începuturile activității, ea și-a atins acest nobil rol urmărit, de luminare a maselor, de a le stîrni interesul pentru știința de carte și pentru cultură.

Opoziția întîmpinată de către slujitorii școlii, din partea proprietarilor, arendașilor și chiar a stăpinirii feudale,

i-a îndîrjit pe aceștia și mai mult împotriva nedreptăților și împlinirilor, fapt ce a determinat ca la izbucnirea revoluției, ei să fie în majoritate pentru cauza acesteia.

Meritul incontestabil care le revine acestor pionieri îl reprezintă însă acțiunea lor de iluminare a maselor, aşa cum cu mîndrie patriotică raporta profesorul școlii normale din Tîrgu-Jiu, Gh. Călinescu, precum că „a da elevilor săi și principiuri de geometrie, de mecanică și de algebră”¹.

Cunoștințele științifice predate în cadrul școlii în primele decenii ale secolului trecut, au dat curînd roade, astfel că locuitorii țării au înțeles mai bine problematica epocii, fără de care revoluția nu s-ar fi putut infăptui cu mase ignorante.

Activitatea revoluționară a profesorilor și învățătorilor în județul nostru, a avut un caracter complex și multiplu, începînd cu organizarea de adunări, alcătuirea de proclamații și manifeste incendiare, explicarea și comentarea conținutului constituției în mijlocul maselor, crearea de cluburi revoluționare, organi arca poporului și învățarea acestuia să lupte cu arma, organizarea propagandei revoluționare în masa poporului.

Decretul 92/24 iunie 1848, al Guvernului Provizoriu, prevedea înființarea unui corp de propaganști, oameni devotați revoluției, bărbați luminați care trebuiau să cunoască bine cuprinsul și sensul Constituției și să știe să o tălmăcească pe înțelesul poporului.

În rîndurile acestui aparat de propagandă au activat și profesorii gorjeni, cu funcție de comisari de propagandă, cum au fost: Ion Gherasim-Gorjanu, Constantin Stanciovici-Brănișteanu, Ion Ruptureanu, Matache Gheorghescu și Mihail Marghiloman².

Aceștia, fie că au desfășurat activitatea revoluționară în localitățile gorjene, fie în alte localități din țară, ei și-au adus din plin contribuția la cauza sacră a revoluției.

Ion Gherasim-Gorjanu, pe care începutul revoluției îl află în Ploiești, ca profesor în acest județ, s-a născut la 31 iulie 1800 în Bengeștii Gorjului³, studiază la Sf. Sava din București între ani 1818—1826, avînd ca mentorii pe Gh. Lazar și Ion Eliade-Rădulescu.

Își începe cariera didactică în 1837 la Vălenii de Munte, căpătind rangul de pitar în anul următor. În 1842, devine director al școlii domnești din Ploiești, post în care se va

găsi și în timpul revoluției, cind, aşa după cum precizează raportul său întocmit către Departamentul Instrucțiunii Publice, „după ce a adunat pe învățătorii din sate și i-a lămurit după puterile sale, s-a dus prin sate și a propagat cum a știut mai bine ideile revoluției⁴.

Constantin Stanciovici, raporta același Departament că din cauza holerei care se răspândise în cel mai înalt grad în orașul Slatina, unde funcționa ca profesor la Școala lonașcului, n-a putut aduna învățătorii la școala normală din oraș, dar că prin subrevizorii de plasă le-a comunicat acestora, o întinsă deslușire asupra cauzei sacre a patriei și a Proclamației liberatoare, ba chiar ulterior a mers în satele județului spre aceleași sfătuiri și delușiri necesare propagării revoluției⁵.

Referitor la modul cum se făceau aceste deslușiri, ele trebuiau să fie citite și tălmăcite mai multe zile la rînd în fața poporului, de obicei într-un cadru solemn, înaintea bisericij și în prezența exemplarelor de ordine, instrucțiuni și legi, date de vechiul guvern, care trebuiau să se ardă, urmînd ca pe acel loc să fie înălțat steagul tricolor și să se citească noile Proclamații.

La sfîrșitul ceremoniei, învățătorul trebuia să ia o adeverință de la fiecare sat, subscrisă și pecetluită, în care iocuitorii declarau că au înțeles cele 22 de articole.

Apreciind activitatea învățătorilor din Gorj, pe baza adevărînțelor sus-menționate, profesorul Gh. Călinescu, într-o circulară adresată acestora, arăta următoarele: „Domnule învățător, chemarea dumitale într-acastă slujbă apostolească este mare ca și numele de învățător de care ne-am învrednicit.

E nevoie să depuneți toată silința spre a fi vrednici de numele ce-l poartă, pentru că lupta lor să fie pomenită în istorie de toți frații noștri români, precum și de cei de altă nație fiind mîndri că au contribuit la îmbinarea poruncilor pentru fericirea scumpei noastre patrii și pentru a înălța slăvitul nume de român la cinstea care i se cuvine⁶.

Documentele anului revoluționar 1848 sunt edificatoare și deosebit de complexe în ceea ce privește participarea la evenimentele respective a slujitorilor școlii, a rolului și contribuției acestora în timpul revoluției, fiind mai abundente în perioada declinului și a regimului de prigoană instaurat în țară după înfrîngerea acesteia.

În luna noiembrie 1848, este înregistrată Porunca Departamentul instrucției publice către toate cîrmuirile județelor prin care toate școlile normale din orașele căpene-nie de județ „să înceteze deocamdată cu învățătura, iar autoritătile județene să dea fără zăbavă porunci grabnice ca și școlile din sate să înceteze cu totul a funcționa și să îndepărteze din funcție pe toți învățătorii și profesorii care participaseră la revoluție⁷.

Era prima măsură represivă îndreptată împotriva participanților la revoluție, care a fost urmată de altele și mai draconice, urmărind stîrpirea duhului revoltei și a setei de dreptate.

În acest sens, autoritățile timpului au constituit o comisie criminalicească de cercetare a activității dusă de către profesori în timpul revoluției, în baza căreia au fost arestați și cercetați, profesori : Gh. Călinescu, M. Gheorghescu și Ion Gherasim-Gorjanu.

Descriind acest tragic episod din viața sa, profesorul Gh. Călinescu menționa următoarele : „M-au luat și m-au purtat din sat în sat vreme de 30 de zile, fiind adăpostit prin coșare ca vitele și maltratat ca tilhării, pînă m-au adus în mînăstirea Văcărești, unde am stat arestat încă opt luni. Cincisprezece ani de sudori în cariera spinoasă de profesor i-a inegrit lașitatea unor oameni fără conștiință⁸.

Principala acuzație în baza căreia profesorul Călinescu a fost întemnițat a fost aceea că : „a îndeplinit în toată în-tinderea poruncile guvernului revoluționar și instrucțiunile de comunism ale lui Eliade⁹.

Asemenea misie se arată în concluziile interogatorului din 17 ianuarie 1849, a fost din cele mai primejdiașe „deoarece a insuflat locuitorilor țărani, mare vrăjmășie a supra proprietarilor”¹⁰.

Deasemeni un alt raport al respectivei comisii conclu-ziona că Ion Gherasim, cunoscut și sub numele de „Codru”, a fost „tare aplecat” (îndatoritor) și răspînditor de idei re-voluționare, fapt pentru care sentința comisiei stabilea în-tețnițarea sa pe o perioadă de opt luni la închisoarea din Buzău¹¹.

Intr-un raport al Comisiei Criminalicești datat la 26 martie 1849, se hotărâște eliberarea pe chezăsie a profesorului M. Gheorghescu, fost comisar de propagandă cu leafă sub guvernul revoluționar.

Cu toate că n-a fost privat de libertate, C. Stanciovici, a avut o existență extrem de sbuciumată și de precară, fapt evidențiat de petiția adresată domnitorului Barbu Știrbei în anul 1853, pe care o redau în continuare a lumina mai bine acest suflet sbuciumat :

Prea Înălțate Doamne !

Sînt trecuți optisprezece ani de cînd fără pată slujesc sub poruncile Consiliului Instrucțiunii Publice, unsprezece ani profesor în școală Tg. Jiului și șapte ca profesor și inspector la Școala Ionașcului din Slatina.

Într-acest curs de ani, mulțumit de răsplata ostenelilor mele n-am întreprins altă carieră cu foloasele căreia că trăiesc cînd vremea nu va ajunge d-a nu fi în slujbă, ci prin strădania neobosite m-am nevoit numai a dobîndi buna opinie a șefilor mei și dreptul la recunoașterea publică și la milostivirea finaliei stăpiniri.

Pe lîngă aceasta la sfîrșitul evenimentelor trecute, sosind la Slatina, parte din oştirile măriei sale împăratul suveran, am primit de la al lor comanditor general de brigadă Ismail-Pașa, însărcinarea de a mă duce cu misiuni tainice în lagărul revoluționar de la Rimnicu-Vilcea și cu în scrisuri din partea pașei către capii acelei adunări și acolo cu primejdia vieții mele săvîrsindu-mi misia, m-am întors la pașa din Drăgășani, însotit lînd de o sută de soldați, împreună cu toată magazia polcului 2 cu răspuns de la căpetenia aceluia polc și cu știri că toți cei adunați acolo s-au spart și s-au imprăștiat, în vremea arestării mele de opt ceasuri, după care pașa drept mulțumire a recomandat slujba mea comisarului împăratesc, excelența sa Fuad-Efendi.

Intorcindu-mă în sinul familiei mele am primit porunca Cinstitei elorii prin care îmi făcea cunoscut că leașa mea încețează vremelnicște de la intîi noiembrerie, pînă ce se va restabili învățămîntul public după o nouă organizare.

Văzîndu-mi acum mijloacele de susținerea vieții încetate deodată cu cariera mea, fusei silit a mi ridica familia din Slatina pe vremea de iarnă și a mă duce la casa mea în Tîrgu-Jiului, unde în vreme de-o lună de zile avu-i nenorocirea de-a pierde pe soacramea paharniceasa Bălteanca, pe scumpa mea consoartă și cu dînsa alii trei fii iubitî, nevoindu-mă pînă căutări doctoricești a mi scăpa copilașii și mama lor și în cele din urmă a-i îngropat, am cheltuit tot și m-am îndatorat pînă nu mai știa de mine, chiar și către Casa Scoalelor am îndrăznit să rămîn dator, pesie opt sute de lei și mijloc nu numai că nu am de-a plăti, dar nici mijloc de-a mai trăi, eu și două fete sărmâne fete care mi-au mai rămas.¹²

Răzbate din aceste rînduri existența dramatică a celor care au trebuit să îndure toată prigoana și vexațiunile unui regim autoritar, bazat pe forța baionetelor străine, aşa cum a fost cel de după 1848 în Țările Române.

Aducînd la lumină cîteva aspecte doar din viața și activitatea acestor personalități ale culturii și învățămîntului

clin județul nostru, ne facem o datorie de onoare iață de memoria acestor bărbați ai datoriei sacre, revoluționari în spirit, care n-au precuptețit nici un efort în amplă și dificila misiune de luminare a maselor în timpul frământatului an 1848.

Prin cuvîntul și fapta lor, ei au contribuit la realizarea mărețului vis de libertate, independență și unitate a României, transformat în realitate abia în orînduirea socialistă.

N O T E:

¹ Archivele Statului București, Fond M.C.I.R., dosar 1737/1848, f. 136.

² Ibidem, dosar 1454/1848, f. 57—59.

³ **Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900**, Editura Academiei, București, 1979, p. 407.

⁴ Archivele Statului, fond. cit., dosar 1494/1848, f. 38—39.

⁵ Ibidem, loc. cit.

⁶ Ibidem, dos. 1454, f. 57—59.

⁷ **Documente privind revoluția de la 1848 în Țara Românească**, vol. II, seria B, Editura Academiei, București 1983, doc. 362/nov. 1848.

⁸ Archivele Statului, fond. cit., dosar 1468/1848, f. 378.

⁹ Ibidem, f. 18.

¹⁰ Ibidem, f. 18.

¹¹ **Dicționarul...**, p. 407.

¹² **Documente privind revoluția de la 1848...**, doc. 479, pag. 339.